

Docentenhandleiding Basisonderwijs ter voorbereiding op de gastles van: **Jessica van Leeuwen**

Introductie

Binnenkort ontvang jij gast spreker Jesscia in de klas. Jessica maakt deel uit van jouw lessen over de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolging. De gastles duurt ongeveer 50 tot 70 minuten, afhankelijk van wat is afgesproken met de docent. De gastles bestaat uit twee delen: een verhaal en aansluitend een gesprek/discussie. Het is belangrijk om naar aanleiding van de bijgevoegde biografie vragen voor te bereiden, die aan Jessica kunnen worden gesteld. Ongetwijfeld heb je meerdere lessen aan WO2 besteed. In deze handleiding vind je tips en verdiepingsvragen bij het werkblad die je ter voorbereiding op de komst van Jessica kunt doen.

Duur les: 65 minuten

Doelgroep: Basisonderwijs groep 7/8

Thema: WO2, dwangarbeid, razzia, kamp Erika

Leerdoelen:

- Leerlingen kennen belangrijke gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog en kunnen deze op volgorde zetten
- Leerlingen leren over de verschillende rollen: helper, dader, toeschouwer en slachtoffer
- Leerlingen onderzoeken een historische foto en de betekenis daarvan
- Leerlingen denken na over dilemma's a.d.h.v. stellingen
- Leerlingen worden voorbereid op de thematiek uit het verhaal van de gast spreker

Structuur werkblad

Introductie + filmpje 'De oorlog in zeven minuten'	10 minuten
Opdracht 1: Oorlog toen en nu	5 minuten
Opdracht 2: Tijdlijn	10 minuten
Opdracht 3: Rollen	10 minuten
Opdracht 4: Zie-denk-vraag	10 minuten
Opdracht 5: Stellingen	15 minuten
Slot: Vragen voorbereiden	5 minuten

Vorbereiding

- Lees deze handleiding, met achtergrondinformatie en tips om de verdiepingsvragen te bespreken, goed door.
- Bereid samen met jouw leerlingen vragen voor die aan de gast spreker kunnen worden gesteld.
- Print het werkblad uit (zie hieronder) en verdeel ze onder de leerlingen.
- Introduceer [de biografie van de gast spreker](#) na afloop van de les
- Bekijk gezamenlijk als start het filmpje [filmpje 'De oorlog in zeven minuten'](#)

Opdracht 1

Oorlog toen en nu

Leerlingen denken na over oorlogen waarover zij gehoord hebben en wisselen kennis en gedachten uit.

Tips ter bespreking:

- Wees je bewust van eventuele oorlogsverhalen en ervaringen in de klas.
- Benoem dat oorlogen (helaas) iets van alle tijden is.
- Benoem dat er vandaag de dag ongeveer 110 miljoen mensen (waarvan 1/3e kind) op de vlucht zijn voor oorlog.

Opdracht 2

Tijdlijn

Leerlingen maken een tijdlijn en zetten de volgende gebeurtenissen op volgorde.

1. Adolf Hitler komt aan de macht en veel Joden vluchten uit nazi-Duitsland – 1933
2. Huizen en winkels van Joden worden vernield. Het is vanaf dit moment moeilijk om uit nazi-Duitsland te vluchten – 1938
3. Nederland wordt bezet door Nazi-Duitsland en de nazi's zijn de baas in Nederland – 1940
4. Anti-Joodse maatregelen worden ingevoerd en Joodse kinderen worden van school gestuurd – 1941
5. Joden worden opgeroepen zich te melden om te gaan 'werken' in kampen, de eerste mensen duiken onder – 1942
6. Joodse mannen, vrouwen en kinderen worden opgepakt en via Westerbork naar concentratiekampen gedeporteerd en vermoord – 1942 - 1945
7. Nederland is bevrijd en de weinige overlevenden keren terug naar Nederland – 1945
8. Kinderen en kleinkinderen van overlevenden én slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog vertellen wat er met hun familie is gebeurd voor de klas – 2018-nu

Tips ter bespreking:

- Bespreek en vergelijk de tijdlijnen.
- Licht de tijdlijn kort toe zodat leerlingen een helder beeld hebben van het verloop van de Tweede Wereldoorlog.
- Vraag leerlingen welke gebeurtenissen zij nog meer kunnen bedenken.

Opdracht 3

Rollen

Leerlingen bedenken per rol een persoon.

Voorbeelden kunnen zijn:

Helper: Iemand die mensen hielp onderduiken,

Slachtoffer: bv. Anne Frank,

Daders: Een kampbewaker,

Toeschouwer: ... Lukt het leerlingen om met een voorbeeld te komen?

Tips:

- Benoem dat de rollen fluïde zijn, je bent niet altijd alleen maar een helper, in sommige situaties kunnen mensen ook slachtoffer zijn of toeschouwer.
- Door in te zoomen op de verschillende rollen en het handelen van individuen wordt de complexiteit van de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog tastbaar.

- De rollen zijn actueel, ook nu zie je de rollen terug. Laat leerlingen uitwisselen of zij de rollen herkennen in hun dagelijks leven en laat hen met voorbeelden komen.
- De toeschouwersrol is het grootste (90 procent), besteed aandacht aan vragen als: Waarom was het grootste percentage toeschouwer? Wat vinden jullie daarvan? Was het makkelijk/moeilijk je te verzetten? Waarom denk je dat niet meer mensen dit gedaan hebben? Zoom in op handelingsperspectieven en omstandigheidsfactoren waarom mensen ervoor kozen wel of niet in te grijpen.

Opdracht 4

Zie-denk-vraag

Leerlingen beantwoorden vragen via de zie-denk-vraag methode over een foto. Je kunt ervoor kiezen hen in tweetallen aan de slag te zetten met deze opdracht of de foto klassikaal te behandelen.

Bron: Spotprent 'Arbeitsbureau' ezel (NIOD). Op de spotprent staat: 'Ik geef mij ook op voor Duitsland, ze zeggen dat het gras daar veel beter is dan hier!' Deze spotprent komt uit januari 1945 en gaat over de Arbeitseinsatz. Nederlandse mannen werden vanaf 1942 door middel van propaganda overgehaald om in Duitsland te gaan werken, wanneer je je vrijwillig zou melden, kreeg je een loon en recht op verlof. Uiteindelijk kwamen veel mannen onder erbarmelijke en gedwongen werkomstandigheden terecht. Vanwege te weinig belangstelling en de toenemende oorlogsindustrie had Duitsland een tekort aan arbeidskrachten. Uiteindelijk kwam er een verplichte tewerkstelling (Arbeitseinsatz). Mannen tussen de 17 en 40 moesten zich melden. Velen wilden dit niet en doken onder. Uiteindelijk zijn zo'n 500.000 Nederlandse mannen als dwangarbeider in Duitsland terecht gekomen, waaronder de vader van de gastspreker.

Zie denk Vraag methode uitleg

Deze methode komt uit de **visible thinking strategy** en bevordert open en creatief denken bij leerlingen, het wekt nieuwsgierigheid over een thema en helpt de leerling zijn/haar gedachten te structureren. Vraag leerlingen in 3 stappen vragen te beantwoorden over een bron/foto/object.

1. Wat zie je?
2. Wat denk je?
3. Wat wil je over deze bron weten?

Tips ter bespreking:

- Maak het verschil duidelijk tussen wat je ZIET en wat je DENKT. Bij zien gaat het om objectieve kenmerken: 'ik zie een ezel'. Bij denken gaat het om interpretaties: 'ik denk dat het een tekening is, een krant'. Ik vraag me af: wat het betekent?
- Stel open vragen ter verduidelijking: Waarom denk je dat? Wat denken anderen? Wat valt je op? Welk verhaal schuilt er achter de bron?
- Blijf neutraal, er is bij deze oefening geen goed of fout.
- Licht toe: leg het gezegde uit: 'Het gras is altijd groener bij de burens/aan de overkant'. De ezel staat voor 'naïviteit of domheid' om te geloven dat het werken in Duitsland 'beter' was.

Opdracht 5

Stellingen

Leerlingen wisselen in tweetallen uit over stellingen. Je kunt er ook voor kiezen een aantal van deze stellingen klassikaal te behandelen.

- Je verzetten tegen de nazi's klinkt makkelijker dan het was.
- Als je ouders voor de nazi's waren, dan moest jij dat als kind ook zijn.
- Je aanpassen aan de plannen van de nazi's is eigenlijk ook collaboreren.
- Je kunt altijd iets doen om onrecht en het buitensluiten van anderen tegen te gaan

Tips:

- Geef uitleg aan woorden als: nazi's, groepsdruk, indoctrinatie, collaboratie.
- Vraag door naar de redenen waarom leerlingen het wel/niet eens zijn met de stellingen.
- Er is geen goed of fout in deze opdracht, het gaat erom dat leerlingen nadenken en met argumentatie komen voor hun mening.
- Verdiepingsvragen: Wat waren risico's wanneer je in het verzet zou gaan? Ben jij het altijd eens met de keuzes van je ouders? Wordt jij weleens afgerekend op iets wat je ouders hebben gedaan/gezegd? Wat kun je doen als je ziet dat iemand wordt buitengesloten?

A large rectangular box with rounded corners containing horizontal lines for writing.